Egészségügyi intézmények nevének és azok nem hivatalos formáinak helyesírásáról

Dr. Kozma Judit

ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont
Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Kutatóintézet, Budapest

Intézményneveknek elsősorban a társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális élet hivatalosan bejegyzett társulásainak elnevezései tekinthetők, ám vannak kutatók, akik szerint intézményként kell tekinteni minden emberi csoportosulást, és ezek nevét intézménynévként kell kezelni, akkor is, ha hivatalosan bejegyzett, és akkor is, ha bejegyezetlen ez a név (l. P. Csige 1997: 89).

Az intézménynevek (tipikusan) több szóból állnak, és a helyesírási főszabály (AkH. 187 pont) szerint ezek mindegyikét – az és kötőszót, illetve a névelő(ke)t kivéve – nagy kezdőbetűvel kell írni. A mindennapi használatban tapasztalható ingadozás miatt azonban e mellett a főszabály mellett kiegészítő szabályokra is szükség van (Ludányi 2018). Néhány példa egészségügyi intézmények nevének helyes írásmódjára az Osiris-féle Helyesírás (OH.) 2025-ös kiadásának szótári részéből: *Fővárosi Szent István Kórház és Intézményei, Fővárosi Szent János Kórház és Rendelőintézet, Heim Pál Gyermekkórház, Madarász Utcai Gyermekkórház és Rendelőintézet, Péterfy Sándor Utcai Kórház-rendelőintézet, Szent Imre Kórház-rendelőintézet, Szent Margit Kórház, Szent* Rókus Kórház és Rendelőintézet.

Ahogyan a példákból is látható, vannak olyan intézménynevek, amelyekben puszta személynév található megkülönböztető elemként: *Heim Pál Gyermekkórház* (hivatalos nevén: *Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet*), *Szent Imre Kórház-rendelőintézet* (azonban az intézmény saját honlapja szerint a hivatalos név jelenleg a jóval összetettebb *Dél-budai Centrumkórház Szent Imre Egyetemi Oktatókórház* alakulat), *Szent Margit Kórház* (a honlapja szerint: *Budapesti Szent Margit Kórház*), *Szent Rókus Kórház és Rendelőintézet* (2020 óta a neve *Szent Rókus Klinikai Tömb* a *Semmelweis Egyetem* részeként).

Vannak olyan intézménynevek is, amelyekben az intézmény működési helyére utaló *-i* képzős helynév (tipikusan) utcanév szerepel: *Madarász Utcai Gyermekkórház és Rendelőintézet, Péterfy Sándor Utcai Kórház-rendelőintézet*. Helyesírási szempontból fontos lehet kiemelni, hogy az ilyen típusú nevekben az *Utcai* szót is nagy kezdőbetűvel kezdjük, hiába *-i* képzős melléknév – viszont nem és kötőszó, illetve nem névelő, amelyeket kivételként említ a fent hivatkozott 187. szabálypont. (Földrajzi névként azonban a kis kezdőbetűs írásmódja felel meg az AkH. 181. szabálypontjának, például: *A Madarász utcai lakásból átköltözött egy Garay téribe.*)

Harmadik típusként pedig olyan intézményneveket is találunk a fentiek között, amelyekben az *-i* képzős helynév és a személynév együtt jelenik meg: *Fővárosi Szent István Kórház és Intézményei, Fővárosi Szent János Kórház* és Rendelőintézet. (Az intézménynevek helyesírását nem befolyásolja, de a rend kedvéért megjegyezzük, hogy ebben az utóbbi esetben az *-i* képzős helynév nem a működési helyre, vagyis egy adott utcára utal, hanem inkább a fenntartóra.)

Az OH. szótári részében ugyan nem szerepel, de érdemes lehet példaként említeni a *Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház* nevét is, amelyben egyszerre jelenik meg a fenntartóra és a működési helyre utaló *-i* képzős helynévi, illetve egy személynévi megkülönböztető elem is. Helyesírási szempontból pedig a kötőjeles

Dél-pesti szerkezet helyes írásmódjára lehet felhívni a figyelmet: ez az intézménynév részeként is az itt megadott formában helyes, vagyis a kötőjeles földrajzi névnek csak az első tagja marad nagy kezdőbetűs, a másodikat az *-i* képző miatt kis kezdőbetűvel kell írni az AkH. 176. szabálypontja alapján. Ez az írásmód változatlan marad akkor is, ha az alakulat intézménynév részévé válik. (A szóban forgó kórház honlapján az intézménynév hivatalos formájánál azonban ez a szerkezet mindkét tagján nagy kezdőbetűvel, vagyis nem normatív formában olvasható.) A második típusnál zárójelben megadott *Dél-budai Centrumkórház* intézménynév esetében természetesen ugyanez igaz, tehát a kötőjeles helynévből képzett *-i* képzős alakulatban a második tag intézménynévi elemként is kis kezdőbetűs marad.

Az eddig tárgyalt intézménynevek majdnem mindegyikének közös jellemzője, hogy viszonylag sok elemből állnak, és az így létrejött alakulatok bonyolultak, a mindennapi kommunikációban nehézkesen használhatók. Ezért jönnek létre az ún. említőnevek, vagyis az intézménynevek rövid formái. Az ilyen említőnévben a teljes intézménynév helyett annak csak egy vagy több megkülönböztető eleme jelenik meg, a típusjelölő szót vagy szavakat pedig ehhez a rövidebb intézménynévhez kapcsoljuk, vagy akár teljesen el is hagyjuk (vö. Ludányi 2020: 92). (Ahogyan fentebb is láttuk, menet közben a kiindulásként használt OH.-szótár jó néhány példájáról is kiderült, hogy valójában már ezek az alakulatok is inkább csak említőnévnek tekinthetők.)

Az ilyen említőneveket is több típusba sorolhatjuk. Az első és legegyszerűbb megoldás az, amikor a puszta személyi megkülönböztető elem reprezentálja az egész intézménynevet. Ilyenkor a megfelelő helyviszonyragok vagy névutók használata mutatja, hogy nem személyről, hanem intézményről beszélünk: *Megyek Péterfyhez* (személy), de: *Megyek a Péterfybe* (intézmény). *Megismerkedett Jahnnal* (személy), de: Épp a *Jahn felé tartott, amikor elesett* (intézmény). *Szent István fia Szent Imre herceg volt* (személy), de: *Kértem időpontot a Szent Imrébe* (intézmény). Az intézménynév részeként álló utcanévben szereplő személynév is utalhat az intézményre: *A Madarászba vitték vizsgálatra. Gyerekként sokat járt a Bókayba* (ennek jelenlegi hivatalos neve: *Semmelweis Egyetem Gyermekgyógyászati Klinika Bókay utcai részleg*). *Az Uzsokiban született* (hivatalosan: *Budapesti Uzsoki Utcai Kórház*).

Az is előfordulhat, hogy nemcsak a személynév, hanem a működési helyre utaló teljes alakulat válik említőnévvé, és a kontextusból, azaz a szövegkörnyezetből derül ki, hogy szűkebben vett helynévről (utcanévről) vagy intézménynévről van-e éppen szó: *Fel-alá sétálgatott az Amerikai úton* (utcanév), de: *Az Amerikai úton műtötték meg* (intézménynév; jelenlegi hivatalos neve: *Idegsebészeti és Neurointervenciós Klinika*). *Sokáig a Tűzoltó utcában laktam* (utcanév), de: *A Tűzoltó utcában vizsgálják ki a jövő héten* (intézménynév; jelenlegi hivatalos neve: *Semmelweis Egyetem Gyermekgyógyászati Klinika Tűzoltó utcai részleg*). A példákból is látható, hogy az említőnévként használt utcanévi elem (ma már) nem is feltétlenül hivatalos része az intézménynévnek.

Végül olyan említőnevek is létrejöhetnek, amelyekben a személynévi és/vagy a helynévi megkülönböztető elem mellett típusjelölő elem(ek) is áll(nak): *A Péterfy utcai kórházba* (vagy: *A Péterfy Utcai Kórházba?*) *kellett mennem.* A *Heim Pál Gyermekkórház* (vagy: *A Heim Pál gyermekkórház?*) *lett a második otthona.* Ahogyan ezek a példák is mutatják, ebben a kategóriában nem feltétlenül következetes az említőnevek írásmódja, és ez az a kategória, amelynek nincsen akadémiai szabályozása sem. Sem a jelenleg érvényes 12. kiadás, sem a korábbi, 1984 és 2015 között érvényben volt 11. (AkH. 1984) nem szabályozta/szabályozza az intézmények említőneveinek helyesírását. Dede Éva (2012) az akkori *Budapesti Corvinus Egyetem (BCE)* példáján keresztül sorra veszi a lehetőségeket, amelyeket a nyelvhasználó mérlegelhet: ezek szerint a *Corvinus, Corvinus Egyetem* vagy *Corvinus egyetem* névformák jöhetnek szóba. A *Corvinus* az egyelemű tulajdonnévből álló típusba tartozik, ahogyan a *Bókay, Uzsoki* stb. is. A *Corvinus Egyetem* forma megtartja a minden tagon nagy kezdőbetűs intézménynévi írásformát (l. *Szigligeti Színház*); a *Corvinus egyetem* alakulatban viszont a típusjelölő szó magyarázó utótagként jelenik meg (vö. *Kovács mérnök*), ezt az írásformát tehát az AkH. 164. pontja magyarázza. Kiegészítésként megjegyezzük, hogy ez a forma a vegyes írásmódú intézménynevekével is megegyezik (l. *Keleti pályaudvar, Tabán mozi*), tehát az írásmód a 190. szabálypontal is magyarázható. Negyedik, elméleti lehetőségként Dede a *Corvinus-egyetem* írásformát is megemlíti, amely a 2004-es Osiris-féle Helyesírás (OH. 2004) 218. oldalának alapján a családnévből és típusjelölő utótagból alkotott alakulatok kötőjelezését ja-

vasolja: a teljes intézménynévi *Vörösmarty Mihály Gimnázium* mellett így a *Vörösmarty-gimnázium* írásforma jön létre. És bár – ahogyan erre Dede is rámutat – a *Corvinus* nem családnév, a szabály kiterjeszthető lehet más egyelemű nevekre is. Az 1999-es Magyar helyesírási szótár (MHSz.) általános iskola szócikkének bokra egyébként tartalmazta is a *Petőfi Sándor-iskola* és a *Petőfi-iskola* alakulatot (mint a *Petőfi Sándor Általános Iskola* említőnévi formáit), de az AkH. 12. kiadásához igazított, 2017-ben megjelent MHSz.-ben (MHSz. 2017) már nem olvashatók ezek a kötőjeles alakulatok (l. Ludányi 2020: 93). Az OH. 2025-ös kiadása is kötőjel nélkül, vagyis a vegyes írásmódú intézménynevekkel azonos írásmóddal javasolja írni az ilyen említőneveket, és a 232. oldalon szerepel is a példák között (*Berzsenyi gimnázium, Schönherz kollégium* stb.) a *Szent Imre kórház* forma is. Ezek alapján jelenleg tehát a *Péterfy kórház, Szent Rókus kórház, Heim Pál gyermekkórház* stb. említőnévi írásmódok tekinthetők ajánlottnak.

IRODALOM

1. AkH. = Magyar Tudományos Akadémia 2015. A magyar helyesírás szabályai. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.
2. AkH. 1984 = Magyar Tudományos Akadémia 1984. A magyar helyesírás szabályai. Tizenegyedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.
3. Dede Éva 2012. Az intézménynevek rövid alakjáról – melyre nincs szabály… E-nyelv.hu Magazin. https://e-nyelvmagazin.hu/2012/12/03/az-intezmenynevek-rovid-alakjarol-%E2%80%93-melyre-nincs-szabaly%E2%80%A6/
4. Ludányi Zsófia. Még egyszer a kezdőbetűkről és a tulajdonnevekről (2. rész). *Amega* 2018; 3: 34-35.
5. Ludányi Zsófia 2020. Tipikus problémák intézményneveink helyesírásában. ACTA Universitatis, Sectio Linguistica Hungarica, Tom. XLVI. 89-99.
6. MHSz. = Deme László – Fábián Pál – Tóth Etelka (szerk.) 1999. Magyar helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó. Budapest.
7. MHSz. 2017 = Tóth Etelka (szerk.) 2017. Magyar helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó. Budapest.
8. OH. 2004 = Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó. Budapest.
9. OH. = Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2025. Helyesírás. Osiris Kiadó. Budapest.
10. P. Csige Katalin 1997: https://ojs.mtak.hu/index.php/nevtert/article/view/20003/16446

TUDOMÁNYOS RENDEZVÉNYNAPTÁR

American College of Allergy, Asthma & Immunology (ACAAI) Annual Scientific Meeting
2026. november 12–16.
Phoenix, Arizona

American Academy of Allergy, Asthma & Immunology (AAAAI) Annual Meeting
2027. február 19–22.
New Orleans, Louisiana

EAACI Skin Allergy Meeting (SAM)
2027. március 11–13.
Párizs, Franciaország

31. Tavaszi Amega Fórum
2027. március 19–20.
Tudásközpont, Pécs

American Thoracic Society (ATS) International Conference
2027. május 14–19.
New Orleans, Louisiana

EAACI Congress
2027. június 11–14.
Helsinki, Finnország

European Respiratory Society (ERS) Congress
2027. szeptember 11–15.
Milánó, Olaszország

World Conference on Lung Cancer (WCLC)
2027. szeptember 11–14.
Denver, Colorado

18. Budapest Amega Fórum
2027. október 1–2.
Benczúr Hotel, Budapest

CHEST Annual Meeting
2027. október 24–27.
Vancouver, Kanada

American College of Allergy, Asthma & Immunology (ACAAI) Annual Scientific Meeting
2027. november 11–15.
Nashville, Tennessee

American Academy of Allergy, Asthma & Immunology (AAAAI) Annual Meeting
2028. március 3–6.
Denver, Colorado

American Thoracic Society (ATS) International Conference
2028. május 19–24.
San Francisco, Kalifornia

World Conference on Lung Cancer (WCLC)
2028. szeptember 9–12.
Koppenhága, Dánia